

Ideální hmotnost pro první inseminaci belgické jalovice je 400 kg ve 13 měsících

Kamil Malát, Český svaz chovatelů masného skotu

Výživa masného skotu je často podceňovanou oblastí. Nezřídka panuje i mezi samotnými chovateli přesvědčení o tom, že masná kráva, potažmo masná jalovice, nepotřebuje kvalitní výživu a že vyžije z mála a ještě bude prospívat a chovateli přinášet kýžený užitek. To je sice do jisté míry pravda, ale očekávali chovatel od plemence nějaký výkon v určitém stádiu jejího života, je třeba věnovat otázce výživy patřičnou pozornost. A čím intenzivnější masné plemeno chová, tím by ta pozornost měla být větší. U nich totiž platí dvojnásob, že rentabilita jejich chovu se odvíjí od bezproblémového zvládnutí managementu celého stáda. Jakákoliv větší chovatelská chyba se rychle projeví a chovatel to záhy pocítí ve své peněženke buď v rostoucích nákladech, nebo naopak snížených příjmech.

Rentabilita chovu belgického modrobílého skotu nestojí na neosvalenějších zvířatech, která se sice draho zpeněží, ale dopracujeme se k nim za vysokých nákladů na jejich odchov, ale na ekonomických zvířatech, která jsou osvalená, ale současně zdravá, plodná a celkově dobře prospívají. Dnes se pro tato zvířata často používá anglický výraz „trouble-free“.

□ Období mléčné výživy trvá do věku zhruba 12 týdnů (foto: Kamil Malát)

Základním pravidlem chovu masného skotu je, že každá plemence musí dát každý rok tele. To je jediným tržním produktem a tudíž i jediným ekonomickým výstupem. Stěžejním předpokladem dobré ekonomiky chovu je proto zvládnutí reprodukce. A ta velmi úzce souvisí s dobrým zdravotním stavem a výživou, která je zejména u jalovic zásadní. Březí jalovice sama dokončuje svůj vlastní vývoj a k tomu musí ještě odnosit zdravé mládě. To je bez adekvátní výživy téměř nemožný úkol. V podstatě je to ale velmi jednoduché – farmáři, kteří svá zvířata dobře krmí, mají problémy s plodností jen zřídka.

Belgické modrobílé je rané plemeno

Ač to někomu možná nepřipadá, belgické modrobílé patří mezi ranější masná plemena. Cílem chovu by mělo být, aby první otelení proběhlo maximálně do věku 24 měsíců, přičemž je zcela běžné, že se jalovice poprvé telí už ve 22 až 23 měsících. Klíčem k dosažení těchto parametrů je dobré zdraví a vysoký denní přírůstek v prvním roce života. Ten by u jalovic v prvních 12 měsících měl být nejméně 900 g denně. Abyste toho dosáhli, musíte začít s kvalitní výživou ihned po narození telete. Mezi základní pravidlo patří včasné

napojení telete kvalitním mlezivem v dostatečném množství (minimálně 3 litry). Studie a praktická sledování jednoznačně ukázaly, že telata s vyšším příjmem mleziva v prvních šesti hodinách po porodu nejenom že jsou zdravější a vitálnější, ale vykazují později i lepší růst.

Startér jako nedílná součást krmné dávky

Poté následuje období mléčné výživy. Belgické plemence vynikají zrovna vysokou mléčností, proto je často napájení telat řešeno s využitím mléčných náhražek v podobě sušeného mléka – buď zcela, nebo jako doplněk při nedostatečné mléčnosti matek. Vysoký příjem živin v období mléčné výživy je velmi podstatný. Po dobu prvních 8 týdnů po porodu je doporučováno podávat telatům 900 až 1000 g sušeného mléka denně. Poté by měl být podíl mléka snižován až do odstavu, což by mělo být někdy kolem 12 týdnů stáří. V té době by už tele mělo zcela, či z větší části, přijímat rostlinnou stravu. Tele bude logicky vždy upřednostňovat mléko, ale pokud chovatel pokračuje s mléčnou výživou déle, může mít tele později problém s příjmem rostlinného krmiva, neboť nedojde k dostatečnému rozvinutí předžaludků a žaludku (bachoru). Tele na mléce sice na první pohled poroste lépe, ale v pozdějším věku začne v porovnání se svými vrstevníky ztrácet. Důležité je proto od samého počátku navýkat telata na příjem rostlinné stravy (různé startéry a jiná vhodná koncertovaná krmiva),

□ Jalovice pro bezproblémovou reprodukci potřebují zajištění kvalitní výživy (foto: Kamil Malát)

□ Skupinové ustájení telat s dostatkem místa pro pohyb je ideálním prostředím pro správný růst (foto: Kamil Malát)

která jsou důležitá pro správný rozvoj předžaludků. Pamatujte, že čím později začnete telata na startér navykat, tím obtížnější to bude. Ideální je zvládnout to v prvním týdnu života. Návyk na startér je rovněž problematický, pokud telata překrmujete mlékem. Nemá-li totiž tele určitý pocit hladu, startér odmítá přijímat. Složení, struktura komponent a rovněž chuťnost startéru jsou pro výběr ideálního produktu nejdůležitějšími parametry. Na trhu je dostupné nepřeberné množství těchto výrobků, v české praxi se ale jednoznačně osvědčil startér vyráběný přímo v Belgii, který je „šitý“ na míru potřebám belgického modrobílého plemene. Navíc je jeho cena srovnatelná, ne-li někdy i nižší, s alternativními výrobky běžně dostupnými v České republice.

Zařazování sena do krmné dávky telat je ale v první fázi zbytečné, protože telata nejsou schopna objemná krmiva efektivně trávit právě proto, že nemají ještě dostatečně rozvinuté předžaludky. Odborníci na výživu doporučují zařadit kvalitní seno do krmné dávky až tehdy, přijímají-li telata minimálně 2 kg startéru denně, což by mělo být v době odstavu. Seno pomáhá dobrému růstu bachoru a podílí se rovněž na stimulaci bachorových papil.

V prvním roce života jalovic je třeba, aby krmivo mělo vysoký podíl energie (950 NEL/1 kg su-

šiny) s dostatečně vysokou hladinou bílkovin (16–17 % hrubého proteinu). Až do věku 10 měsíců není problém do krmné dávky mladého zvířete zařadit i krmiva s vyšším podílem škrobu.

Výživa jako klíč k březosti

Dobře rostoucí telata rychleji dosahují hmotnosti, při které začíná jejich pohlavní dospívání. U jalovic to bývá obvykle při váze mezi 300 a 350 kg. Od 10 měsíců je třeba snížit hladinu škrobu v krmné dávce, neboť vysoký podíl škrobu může vést k nadměrnému přibývání tělesného tuku. Je tedy třeba být velmi opatrný s krmnými dávkami založenými na kukuřičné siláži. Jsou-li jalovice příliš tučné, nedostavuje se u nich říje vůbec nebo jsou její projevy příliš tiché, což vede k tomu, že jalovice nebřeznou a věk prvního otelení se posune.

Pokud jsou dodržena výše uvedená základní pravidla výživy, bude mít jalovice ve věku 13–14 měsíců hmotnost okolo 400 kg, což je váha, kdy lze bez problémů provést první inseminaci.

Jalovice nad 12 měsíců stáří již přijímají více sušiny a poměr koncentráту v dávce obecně klesá na úroveň 1 až 2 kg při dávce asi 8 kg sušiny. Od tohoto okamžiku je dobré podávat jalovicím minerály – buď samostatně, nebo je přimíchávat do krmné dávky. Vyvážená minerální výživa je zásadní pro ovulaci.

Pro další vývoj březí jalovice ve

□ S podáváním kvalitního startéru zbytečně neotálejte (foto: Kamil Malát)

věku od 1 do 2 let by měla být krmná dávka založená na krmivu, ve kterém je obsažena nejméně z padesáti procent kvalitní travní siláž (senáž). V druhém roce života je růst již o něco pomalejší, jalovice v tomto období života přirůstají zpravidla okolo 750 gramů denně. Až do porodu je vhodné jalovice přikrmovat rovněž koncentrovanými krmivy. U plemene belgické modrobílé je zpravidla porod systematicky řešen císařským řezem, a tak se není třeba bát komplikací při telení v případech, že by byly jalovice ztučnělé. Jak již bylo ale uvedeno výše, přílišné ztučnění může způsobovat problémy s říjemi, a proto není přílišné tukové krytí žádoucí, byť to na průběh porodu nemá vliv.

Mladým zvířatům je vhodné podávat rovněž deriváty lněného semínka. To obsahuje některé zdraví prospěšné omega-3 a 6 mastné kyseliny (kyselina linolenová a linolová), které napomáhají transportu beta-karotenu do folikulů. Ty díky tomu dosahují ideální velikosti a mají tak vyšší pravděpodobnost přežití po oplodnění. Kromě toho lněné semínko pozitivně ovlivňuje růst srsti, která je hladká, lesklá a pružná, což zvířeti dodává zdravý vzhled.

Zejména v posledních 4 až 6 týdnech před otelením odborníci doporučují zvýšit příjem vitamínů a stopových prvků jako je zejména vitamín E, měď, selen či mangan. Nedostatek selenu v travních porostech trápí většinu

Evropy a proto je třeba tento prvek do těla zvířat dodávat uměle a to především u pastevně odchovávaných zvířat. Nejlepší formou je organická podoba, která je lépe využitelná, rychle se vstřebává do krevního řečiště a přes něj i do mléka. U býků je selen velmi důležitý pro správnou morfologii spermií. Mangan je zase důležitým pro zlepšení reprodukce a omezení výskytu vaječnickových cyst.

Během posledního měsíce březosti je vhodným doplňkem krmné dávky také beta-karoten, který má pozitivní vliv na vývoj vajíček a nástup ovulace po otelení. Kromě přísunu koncentrátu, který je přizpůsoben kvalitě píce, je vhodné podávat do porodu také minerální látky. V tomto období by jalovice měly mít minimální hmotnost 600 kg.

Energie ovlivňuje plodnost

Plodnost je značně ovlivněna i příjmem energetické složky krmné dávky. Nedostatečný příjem energie může vést k pomalejšímu růstu dominantního folikulu a většímu množství anestru. To se může negativně projevit například u kojících matek, které na produkci mléka spotřebovávají příliš mnoho energie. To bývá problémem zejména u jalovic. Krmné dávky, ve kterých je obsah proteinu nízký (méně než 12 % hrubého proteinu), mohou vést ke snížení příjmu krmiva a energetické potřeby zvířete nejsou dostatečně pokryty. Nedostatek

energie pak vede i k opoždění či úplnému vymizení ovulace a může způsobovat vznik cyst. Naopak dávky s příliš vysokým obsahem bílkovin (více než 18 % hrubého proteinu) a u zvířat s příliš vysokou hladinou močoviny v krvi, se zvyšuje riziko embryonálního odumrtí plodu. Pokud je podávané krmivo příliš energeticky „nadupané“ (obsahuje vysoký podíl dusíkatých látek), zatěžuje nadměrně metabolismus zvířete, které musí následně na odbourání přebytečného proteinu spotřebovat část důležité energie.

Pokud nejsou plemenice určeny na výkrm, je důležité dávat pozor na hladinu škrobu v krmné dávce. Na dobré fungování bachoru má pozitivní vliv přidávání travní siláže (senáže), sena nebo slámy do krmné dávky. Ať už je ale krmná dávka jakákoliv, musí být vždy složena tak, aby zvířata dobře přežvykovala. Pak je mikroflóra bachoru vyvážená a všechny živiny, které se v něm tvoří a vstupují do něj, jsou skutečně absorbovány a tělem optimálně využity.

Podchycení říje je zásadní

Klíčovým prvkem pro zabřeznutí je provedení inseminace v optimální době. U belgického modrobílého plemene není až tak výjimečné, že jsou říje příliš tiché a chovatel si jich nemusí ani všimnout. Stejně tak doba říje se v posledních letech vlivem šlechtění zkrátila, což farmářům ztě-

☐ Kvalitní startér belgické výroby je ideální pro potřeby plemene belgické modrobílé (foto: Kamil Malát)

žuje říje podchytit. Není se proto až tak čemu divit, že stále více belgických či nizozemských chovatelů investuje do nejrůznějších systémů detekce říje jako je například Ovalert aj. Nezřídka se stává i to, že chovatelé nevěnují pozornost vyšetřování březosti a pokud se u plemenice říje nedostavuje nebo ji nezpozorují, mylně se domnívají, že je březí a dále to neřeší. Pravidelná kontrola březosti je proto velmi důležitá, neboť zavčas podchytíte negravidní zvířata, čímž zabráníte výživě neekonomických zvířat a v samém důsledku nepřijdete o peníze.

Vedle výživy je samozřejmě neméně podstatným předpokladem bezproblémové reprodukce nezávadná výroba krmiv (bez mykotoxinů atd.) a celkově dobrý zdravotní stav stáda. Dostatečnou péči je třeba věnovat nejenom „klasickým“ onemocněním skotu, ale rovněž výskytu nejrůznějších parazitů, kteří mají poměrně zásadní vliv na růst zvířete a jeho plodnost a jejichž výskyt je stále větším problémem zejména ve vztahu k resistenci parazitů na anthelmintické přípravky.

Závěr

Ačkoliv je belgické modrobílé masným plemenem, v čistokrevné formě má z hlediska nároků na výživu a požadavků na management výrazně blíže k chovu specializovaných dojených plemen, než tradičnímu odchovu masných plemen skotu. Toho by si měl být vědom každý chovatel, který zvažuje s chovem „belgičáků“ začít a dopředu si vyhodnotit, zda je schopen nároky zvířat, které jsou v porovnání s „klasickými“ masnými plemeny vyšší, plně uspokojit. Jen tak se totiž může těšit ze zdravého a ekonomicky prosperujícího hospodářství.

Zpracováno s využitím zahraničních zkušeností a literatury.

☐ Na správné fungování bachoru má pozitivní vliv přidávání travní senáže nebo sena do krmné dávky (foto: Kamil Malát)